

El tèxtil a Santa Coloma de Queralt.

Fàbrica de cintes Josep Pomés

Aina Bergadà Pomés

Resum

Aquest article parla sobre la fàbrica de Cal Pomés, fundada per Josep Pomés Valls l'any 1922, que es dedicava a la fabricació del teixit estret anomenat cinteria fins l'any 2012. L'últim propietari va ser el nét del fundador, Josep Pomés Noguera. Josep Pomés Valls va ser una persona que, tenint en compte l'època en què va viure, va destacar en el món de la música, va estudiar amb el reconegut músic Pau Casals i va demostrar ser un gran emprenedor.

La fàbrica de Cal Pomés va estar sotmesa a canvis constants lligats als fets històrics (guerres, decrets...), a les innovacions tecnològiques (nova maquinària) i a les necessitats de cada època. Així que l'estudi el faig des de tres punts de vista: evolució històrica, evolució de la maquinària i evolució dels mercats.

També he pogut recollir els testimonis de treballadores de la fàbrica en les diferents èpoques.

Paraules clau

Tèxtil. Santa Coloma de Queralt. Història. Tèlers. Màquines. Mercats. Evolució. Las Manzanas. Fàbrica. Testimonis.

Una mica d'història

Aquest article és una extracció d'una part del meu Treball de Recerca que vaig realitzar quan cursava segon de batxillerat. Aquesta part estudia l'evolució de la fàbrica de Cal Pomés des de tres punts de vista: l'evolució històrica, de la maquinària, dels mercats i la veu d'algunes de les seves protagonistes: les treballadores de la fàbrica.

Per la seva redacció m'han estat molt útils les explicacions i coneixements del meu avi, Josep Pomés Noguera. Per estudiar l'evolució històrica he buscat documents antics en l'arxiu familiar amb informació sobre la fàbrica i els he comparat, estudiat i classificat. Per l'estudi de l'evolució de la maquinària m'han estat útils les fotografies de màquines antigues i la comparació amb les més actuals. Seguidament, en l'evolució dels

mercats he fet un repàs de quins productes es fabricaven en les diferents èpoques i com i a on es distribuïen. Finalment he entrevistat a tres treballadores de diferents èpoques; les seves experiències m'han estat útils per a entendre millor tota l'evolució.

EVOLUCIÓ HISTÒRICA

L'any 1922 es fundà la fàbrica de Josep Pomés Valls. S'instal·là a l'Hort del Fèlix, situat al pati de les fonts de les Canelles on hi havia la fàbrica de Ferrer i Cia que s'havia ja fundat l'any 1900. En els seus orígens la fàbrica tenia una font de producció bastant baixa, només tenia un obrer que feia anar dos telers. El seu sou era de 48 pessetes/setmana (actualment 0'29 €/setmana). Es teixien betes de cotó que s'utilitzaven per lligar les espadnyes, el calçat usual d'aquella època. De mica en mica, la fàbrica va anar creixent i més tard s'hi posaren dos telers més.

L'any 1931 Josep Pomés Valls va registrar la marca pròpia que es va utilitzar fins al tancament de la fàbrica: Las Manzanas, nom amb què es coneixien els productes fabricats. El nom prové del cognom Pomés, però degut a que en aquell moment no era possible registrar una marca en català es va traduir el cognom al castellà.

L'any 1933 es traslladà la fàbrica al carrer Indústria. Aleshores es treballava principalment el galó de rivetar¹ ja que la beta de cotó no era tan rendible per la davallada de l'ús de l'espadnya. En aquells moments, el fill del fundador, Josep Pomés Pont treballava ja com a aprenent a la fàbrica. Situada a la "Fàbrica Nova" va arribar a disposar de sis telers i nou treballadors dels quals vuit eren dones i només un home.

La majoria de les seves treballadores eren noies perquè la feina que es desenvolupava en aquest tipus d'indústries era més aviat manual i no s'havien de desplegar gaires esforços per dur-les a terme. Els únics homes que treballaven a la fàbrica eren l'encarregat, el contramestre (que s'encarregava del funcionament dels telers) i l'amo; en la fàbrica les funcions de contramestre i d'encarregat eren realitzades pel mateix home. Una altra de les raons per les quals la majoria de treballadores eren dones era que el sou de les dones era inferior al dels homes tot i que realitzessin la mateixa tasca. Per exemple, un teixidor cobrava 48 pessetes/setmana (0'29 €/setmana) mentre que una teixidora cobrava 31 pessetes/setmana (0'19 €/setmana). A diferència d'ara, el sou es cobrava cada setmana i s'anomenava setmanada².

Les noies entraven a treballar a la fàbrica als 14 anys o una mica abans depenent de la demanda laboral. L'any 1921 va entrar en vigor la llei que prohibia entrar a

1. Cinta feta amb polièster que serveix per ajuntar les costures principalment del gènere de punt.

2. Adjunto un exemple de setmanada de l'any 1965. (Annex 1)

treballar a les noies abans dels 14 anys, però costava que les lleis es fessin complir en molts pobles: si alguna indústria tenia aprendents que encara no havien assolit aquesta edat molt sovint els amagaven o els enviaven a jugar al pati si algun inspector venia a visitar la fàbrica. Les noies ja de ben jovenetes estaven acostumades a treballar als estius, sobretot si eren de cases de pagès, i quan tenien l'edat convinguda entraven a treballar a la fàbrica on molt sovint ja hi treballava la mare o una germana. Segons la senyora Maria Aubia, que treballà a la fàbrica des de l'any 1935 fins que es va jubilar l'any 1974, primer es llogava a una noia durant una temporada d'aprenentia i després d'un cert temps ja entrava a ser una treballadora més de la fàbrica.

Cada treballadora tenia una funció diferent; no tothom podia dur a terme totes les feines de la fàbrica. Hi havia les **rodeteres** que s'encarregaven de preparar els rodets de fil. Les **canonerres**, dones de més experiència, s'ocupaven de totes les feines que feien referència als canons de fil. Les **teixidores** eren les treballadores amb més experiència i les que normalment tenien un sou més elevat. La seva tasca consistia en vigilar el fil dels telers i ocupar-se de totes les tasques referents a aquest. També hi havia les **ordidores** que duïen a terme feines de l'ordit o entrellaçament correcte dels fils en el procés de confecció de la tela. També cal destacar les dones encarregades de fer els paquets de cintes i donar-les al repartidor.

Pels voltants d'aquest període (1935) el salari era de dotze pessetes per setmana (0'07 €/setmana) treballada en les aprendentes i de divuit pessetes setmanals (0'1 €/setmana) en la resta de treballadores, llevat de les teixidores que cobraven vint pessetes setmanals (0'12 €/setmana).

Abans del 1935 la jornada laboral era d'onze hores diàries, però aquest any ja estava regulada a vuit hores diàries, encara que aquests horaris no eren mai estrictes ja que molt sovint les treballadores havien de recuperar festes o fer hores extres. Durant molts anys, les treballadores van anar a treballar els dissabtes al matí. L'inici de la jornada laboral era a les vuit del matí, plegant a les dotze per anar a dinar i tornant a reiniciar el treball a les dues per finalitzar la jornada a dos quarts de set de la tarda. En aquesta fàbrica, cada quinze dies aproximadament es donava un dia de festa a les mestresses de la casa per poder pastar el pa i dur-lo després al molí a coure'l, sobretot si s'esqueia que es tractava d'una casa de pagès, com ho eren quasi la totalitat de les cases del poble.

Durant aquesta època es va produir la guerra civil (1936-1939). Al començar la guerra i abans que s'acabés el fil, la indústria va formar comitès que vigilaven que tothom rebés el sou que li corresponia i que l'amo de la indústria cobrés la mateixa quantitat que un treballador qualsevol³.

3. Adjunto el document que acredita el sou de l'amo. (Annex 2)

Com que faltaven primeres matèries, s'acabà el fil i l'amo de Cal Pomés els digué a les seves treballadores que no podia seguir mantenint el seu sou i els oferí la maquinària de la fàbrica per subsistir durant aquell temps de guerra. S'acordà finalment deixar la maquinària a la fàbrica i quan s'acabà la guerra es reprengueren les tasques amb les mateixes treballadores.

Quan es tornà a produir, degut a l'escassetat de matèria primera, el Ministeri d'Indústria, a través del Sindicat Nacional Tèxtil va assignar uns cupons de matèria primera per cada empresa⁴.

En els arxius de la fàbrica es pot trobar molta documentació del període posterior a la guerra civil. He trobat per exemple la contribució industrial que es pagava l'any 1941⁵ i el document que fa referència a la pòlissa contra incendis que es va firmar el dia 1 de juliol de 1941 i que assegurava els béns de la fàbrica per un total de 100.000 pessetes (actualment uns 600 euros).

L'any 1952, les treballadores cobraven 131,5 pessetes setmanals (0'8 €/setmana), el 1963 en cobraven 600 (3'62€) i el 1977 en cobraven 1.000 (6'04€). El dissabte al matí cada treballadora donava els metres de cinta que havia teixit i llavors es calculava la producció que s'havia fet en aquella setmana.

Finalment, l'any 1954 la fàbrica s'instal·là definitivament al carrer de la Mercè. Per primera vegada disposà d'un local de propietat ja que fins aquest moment aprofitava les infraestructures d'altres fàbriques. Es construí una nau de 1000 metres quadrats amb una estructura molt avançada per l'època ja que consta d'una única sala rectangular amb vidrieres a ambdues bandes per tal d'aprofitar al màxim la llum solar. El sostre és alt degut a que les màquines necessitaven molta alçada per funcionar.

L'any 1959 Josep Pomés Valls va comprar l'empresa del senyor José Sanpera Sanpera situada al carrer Santa Maria 29, de Manresa. En aquell moment era molt difícil que el Ministeri d'Indústria autoritzés la compra de nova maquinària, així que un dels recursos que tenien els industrials era comprar la llicència que tenien les fàbriques que tancaven i així ampliaven el nombre de màquines autoritzades. Cada vegada que es volia comprar una nova màquina s'havia de demanar autorització al Ministeri d'Indústria. Un exemple l'he trobat en el document que data de 22 de febrer del 1955 i que autoritza la instal·lació d'un nou teler de cintes de 44 peces a la plana⁶.

L'any 1957 la fàbrica passà a nom del fill del fundador, Josep Pomés Pont, el qual ja feia molts anys que portava l'empresa. Més tard, l'any 1967, la fàbrica arribà a tenir

4. Adjunto el document que assigna els cupons de matèria primera a la fàbrica de Cal Pomés. (Annex 3)

5. (Annex 4)

6. (Annex 5)

el màxim nombre de treballadors: vint-i-dues dones i tres homes, i disposava de 25 telers.

L'any 1969 es va dur a terme un pla de reestructuració del sector tèxtil⁷. A Espanya la indústria tèxtil havia quedat molt antiquada i no era competitiva amb la resta d'Europa on disposaven d'una maquinària molt més moderna. El govern va establir un pla de reestructuració per tal de modernitzar el sector.

Si l'industrial volia tancar, l'Estat indemnitzava els treballadors de la indústria i com a condició exigia que tota la maquinària es destruís per tal que no pogués ser utilitzada com a maquinària de segona mà. Aquest punt era molt important ja que la fi d'aquest pla era destruir tota la maquinària antiga i substituir-la per maquinària moderna. Per comprovar que realment els telers havien estat destruïts, els inspectors de treball anaven a la indústria i ho comprovaven.

Si l'industrial volia continuar, com va ser el plantejament de la fàbrica de Cal Pomés, es reduïa el personal més gran que era indemnitzat i passava a una pre-jubilació, però com a condició també s'exigia que es destruís la maquinària vella i se'n comprés de moderna. Al tenir menys treballadors i haver renovat la maquinària, aquesta passaria a ser molt més competitiva.

En el cas de la fàbrica de Josep Pomés es va passar de 25 treballadors a 12 treballadors i es van destruir 15 telers i se'n van comprar 5.

Durant uns anys es van pagar unes quotes a la Seguretat Social per tal que aquesta pogués recuperar tots els diners que havia abonat per les indemnitzacions i les pre-jubilacions. En realitat, l'Estat havia avançat els diners però els va anar recuperant amb el cobrament d'aquestes quotes.

L'any 1977 la fàbrica passà a mans del nét del fundador, Josep Pomés Noguera, que en fou l'últim propietari.

Fins l'any 1985 un dels impostos més importants que es pagava era el de Tráfico de Empresas que en aquest moment va ser substituït per l'Impost sobre el Valor Afegit (IVA) pel fet que Espanya va entrar a formar part del Mercat Comú. L'impost sobre el Tráfico de Empresas es calculava de la següent forma: el Ministeri d'Indústria feia saber al gremi fiscal de fabricants de fils i teixits de cotó i fibres de la província de Tarragona la quantitat de diners que durant aquell exercici havien de pagar. Llavors el gremi demanava a tots els fabricants de la província el nombre de treballadors, les vendes realitzades aquell any, les compres de matèria primera utilitzada, la quantitat de telers i els quilovats de llum que s'havien gastat. A partir de totes aquestes dades el gremi realitzava un càlcul i establia quina era la quantitat de diners que havia d'aportar cada empresa.

7. Adjunto el document que verifica que es va dur a terme aquest pla de reestructuració. (Annex 6)

Els darrers anys la fàbrica tenia contractats deu treballadors dels quals vuit eren dones i dos eren homes. El sou variava també segons la feina de cada un dels treballadors. El salari mig era de 1.000 euros/mes. El sou es pagava cada mes i venia fixat pel conveni laboral del sector tèxtil, així com també totes les relacions laborals. La jornada laboral continuava sent de vuit hores diàries.

EVOLUCIÓ DE LA MAQUINÀRIA

Per tal que sigui més fàcil entendre els diferents tipus de màquines primer explicaré els conceptes bàsics del procés de producció tèxtil.

Els teixits, generalment, són compostos de fil, que és una sèrie de fibres entrecruades o, com en el cas dels teixits sintètics, d'un o més filaments entrecruats, els quals es poden obtenir de la natura o per processos de síntesi química.

El procés habitual de producció de teixits implica una sèrie de processos productius que es basa en les següents etapes:

- 1. Producció de fibres naturals o sintètiques.** És la fase de producció de la matèria primera, la qual pot ser d'origen natural o artificial. La matèria primera d'origen natural pot ser cultivada (cotó, lli...), criada (ovelles, cucs de seda...) o generada a partir de producció química (cel·lulosa...) i la matèria d'origen artificial sempre és un procés sintètic. En un principi a la fàbrica es feien servir fils de cotó i de seda natural però va arribar un moment que la seda era molt cara i va ser substituïda pel polièster, una fibra sintètica.
- 2. Processat de les fibres.** En el cas de les fibres d'origen natural significa eliminar impureses, classificar-les i en alguns casos agrupar-les segons el tipus de maneig que necessiti. En el cas de les fibres d'origen sintètic es refereix a uns processos que poden donar lloc a propietats físiques o químiques a les fibres.
- 3. Fabricació de fils a partir de les fibres (filat).** Aquesta etapa consisteix en obtenir el que coneixem amb el terme fil. Les fibres naturals són combinades en una estructura constant, s'estiren les fibres llargues i es torcen fins que formen els fils. En les fibres sintètiques s'entretreixen els filaments de materials molt dúctils o es combinen fibres de materials que produeixen fibres curtes; aquestes fibres combinades, trenades o entretreixides són les que formen el fil.

El gruix del fil de polièster de la fàbrica era de 150 deniers (gruix/caps; nomenclatura universal) o de 300 deniers i el gruix del fil de cotó era de 302/C (gruix 30 a dos caps: 2 fils torçats del número 30).

4. **Fabricació dels teixits amb els fils de l'etapa anterior.** En aquesta etapa s'elabora el teixit de punt (jerseys, pantalons...) i el teixit a la plana. Nosaltres ens fixarem en aquest darrer ja que és el que es produïa a la fàbrica: cintes.
5. **Acabat.** En aquesta etapa s'assignen propietats al teixit per donar-li un determinat ús. Aquests acabats, com ara el tint i l'estampat, es feien en altres empreses. A continuació especifico els acabats que es feien a les cintes produïdes a la fàbrica de Josep Pomés.

En quant al tenyit, que només es duia a terme en les cintes de cotó, es feia a l'empresa *Tints Sori* de Terrassa. El confeccionista podia demanar un color del *pantone*⁸ concret i mitjançant el tint es podia obtenir el color exacte.

L'estampació també es feia en una empresa de Terrassa, *Texgraf*. Principalment estampaven noms comercials ja que eren cintes que es destinaven a publicitat, encara que de vegades també s'estampaven motius de decoració.

Hi havia també una col·lecció de cintes de regal que es portaven a l'empresa *Giró* de Valls on els hi donaven un planxat especial.

Els primers telers que es van comprar a la fàbrica ja eren mecànics, és a dir, funcionaven amb electricitat. Aquesta electricitat s'obtenia a partir d'un motor que

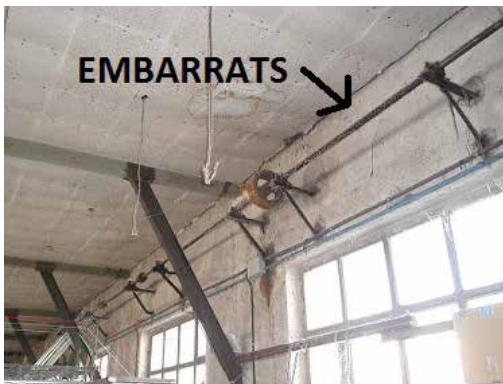

Fig. 1. Embarrats. Arxiu familiar de la fàbrica

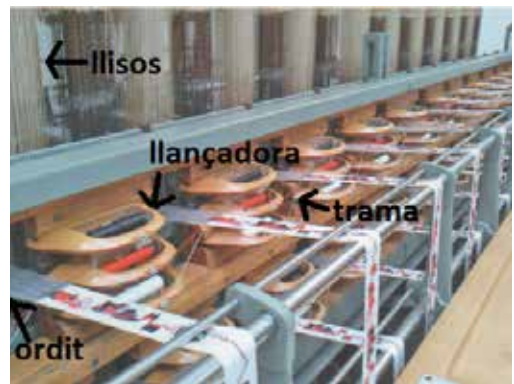

Fig. 2. Teler de patacada. Arxiu familiar de la fàbrica

8. Llegendes de colors que va per números. Adjunto la imatge d'un pantone. (Annex 7)

transmetia mitjançant unes politges la força a uns eixos anomenats *embarrats* (veure figura 1). Aquests embarrats tenien unes altres politges amb una corretja cadascuna que baixava fins a cada teler i li transmetia la força per a poder funcionar.

Després de la guerra civil i degut a les restriccions que hi va haver en el corrent elèctric, es va substituir el motor elèctric per un motor dièsel que funcionava amb gasoil, però el sistema de funcionament era el mateix.

El 70% d'aquests primers telers eren de fusta tret dels eixos principals, ja que la velocitat a que anaven era molt baixa. El moviment dels llisos (el que fa que uns fils puguin i els altres baixin) es feia per excèntrics⁹. Eren molt senzills i només es podien fer teixits simples sense cap mena de dibuix perquè únicament hi havia dos llisos, un que pujava i l'altre que baixava. La trama, que és el fil que lliga el teixit, anava amb llançadores i aquestes funcionaven gràcies a una palanca que donava un cop i la feia anar d'una banda a l'altra de l'ordit. Aquests telers s'anomenaven *telers de patacada* (veure figura 2).

Fig. 3. Targeta perforada. Arxiu familiar de la fàbrica

Més endavant, per guanyar velocitat i qualitat en el producte, aquests telers es van substituir per *telers de cremallera*. En aquests telers el moviment de l'ordit continuava sent el mateix però el de la trama es va perfeccionar ja que el moviment de la llançadora anava controlat per un sistema de cremallera en lloc del cop de la palanca. A més d'augmentar la producció es va reduir molt el soroll de les màquines.

En un principi aquestes llançadores eren rectes però després per guanyar espai es van substituir per unes corbades per augmentar la productivitat: amb el mateix vetant (peça que va d'una banda a l'altra del teler i que aguanta les llançadores) s'hi podien fabricar més nombre de cintes.

A partir d'aquí, per poder fer articles amb lligats diferents (dibuixos molt senzills) es va començar a introduir el *teler amb maquineta de llisos*. Aquests ja no funcionaven amb excèntrics sinó que portaven a damunt una maquineta que a través d'unes targetes perforades (figura 3) anaven donant el moviment d'aquests llisos. Aquest telers ja no eren de fusta, sinó de ferro.

Tot i que es van mantenir aquests telers per a fer els articles més clàssics, ja es va introduir el *teler de Jacquard* per tal de poder fer les cintes anomenades tapapunts, amb dibuixos molt complexos que en aquell moment estaven molt de moda. Aquest nou sistema permet que cada fil de l'ordit pugui treballar de forma independent gràcies

9. Peça que té una forma de rodona deformada al posar-hi la palanca que va connectada als llisos.

Fig. 4. Madeixes de fil. Arxiu familiar de la fàbrica

Fig. 5. Fileta. Arxiu familiar de la fàbrica

a un sistema de targetes perforades més avançat i així aconseguir dibuixos d'una gran precisió.

L'any 1969 es va dur a terme el pla de reestructuració i es van anar canviant aquest tipus de telers pels *telers d'agulla*, que són els que hi va haver fins el final. L'evolució en aquest moment es va notar en la forma de treballar la trama: els sistemes de llançadores van ser substituïts per agulles que són les que fan funcionar el fil de la trama. Els dos grans avantatges que va portar aquest sistema van ser:

-Es va guanyar molta velocitat. Abans els telers de llançadora més ràpids podien arribar a fer 120 passades per minut mentre que el d'agulla pot arribar a fer de 1.200 a 1.500 passades per minut i, per tant, va augmentar la productivitat. Com que l'agulla és molt més petita que una llançadora els fils de l'ordit s'han d'obrir molt menys per deixar-la passar.

-Quan es funcionava amb el sistema de llançadora aquesta havia d'estar alimentada per una canilla amb poca capacitat de fil perquè pogués cabre dintre de la llançadora. Per tant es necessitava una persona només per omplir les canilles de tota la fàbrica i a més la teixidora havia d'estar molt pendent de canviar les canilles quan veia que s'acabava el fil ja que si no es produïa una tara en el teixit. En els *telers d'agulla* la trama està alimentada per un con amb molta capacitat de fil i porten un sistema automàtic que fa que en el moment en què s'acaba el fil de trama es paren, evitant així produir una tara.

L'últim avenç en els telers va consistir en substituir les targetes perforades que permetien fer el dibuix de la cinta desitjat per un sistema electrònic. Els dibuixos es feien per ordinador amb un programa especial programat per la mateixa casa que fabricava els telers. Una vegada fet el dibuix s'introduïa en un disquet i aquest es posava en una disquetera que portava el teler.

El fil arriba en cons que es posen a la fileta. Arxiu familiar de la fàbrica.

Els fils passen per l'ordidor per quedar enrotllats en el plegador. Arxiu familiar de la fàbrica.

El fil una vegada ordit, enrotllat en el plegador. Arxiu familiar de la fàbrica.

Els fils de l'ordit en els plegadors a punt per ser teixits. Arxiu familiar de la fàbrica

Aquest sistema va permetre seguir perfeccionant i agilitzant els canvis de dibuixos: un client podia enviar un disseny per e-mail i un cop escanejat es passava al programa que portava el teler i ja es podia teixir.

Paral·lelament a l'evolució dels telers també es va anar evolucionant amb l'ordir¹⁰. Al començament de la fàbrica el fil es rebia amb madeixes (veure figura 4).

El primer que s'havia de fer era debanar el fil (desfer la madeixa) per posar-lo en rodets de fusta. Un cop hi havia els rodets fets es posaven en una fileta (veure figura 5) i s'ordia la peça a mà mitjançant un plegador de fusta.

Els telers anaven agafant velocitat i, per tant, els plegadors cada vegada havien de ser més grans per tal que hi cabessin més metres de fils per poder alimentar el teler. Degut a això el plegador va passar a ser d'alumini i l'ordidor manual va quedar substituït per un ordidor mecànic. El fil en lloc d'arribar amb madeixes arribava en cons que ja es posaven directament a la fileta, sense la necessitat d'haver de fer l'operació de debanar i omplir els rodets. A les pàgines 26 i 27 podem veure un esquema d'aquest procés.

Finalment cal esmentar l'operació de plegar les cintes. Antigament es feia amb màquines manuals i es va anar substituint per les màquines mecàniques. Depenent de si el destí final de la cinta era vendre-la en una merceria o vendre-la directament a confeccionistes el sistema de plegat era diferent. Per vendre a una merceria el metratge acostumava a ser curt (20-25 metres) i per vendre a un confeccionista els metratges eren molt llargs (200-300 metres).

EVOLUCIÓ DELS MERCATS

Hi ha molts aspectes relacionats amb l'evolució del sector comercial: qui portava les mostres, com s'enviaven les comandes, com s'enviava el gènere, els articles que estaven de moda, l'època... Tots aquests es van anar modificant adequant-se a l'entorn de l'època que els condicionava.

Situant-nos als inicis de la fàbrica l'any 1922, el propietari, Josep Pomés i Valls era l'encarregat d'anar als majoristes de merceria un cop al mes amb les mostres dels seus productes (en aquella època únicament fabricaven galó). Només anava a la ciutat de Barcelona, on visitava entre uns 12 i uns 15 majoristes que ja s'encarregarien de distribuir-ho a la resta de Catalunya i Espanya. Aquests majoristes preparaven les comandes¹¹ i les donaven a Josep Pomés i Valls. Un cop les comandes estaven llestes, es

10. Disposar paral·lelament una certa quantitat de fils enrotllats sobre un corró plegador destinat a un teler.

11. Adjunto un document amb una comanda de l'any 1929. (Annex 8)

feien arribar mitjançant recaders que anaven a la capital dos cops per setmana. Aquests aprofitaven el viatge de tornada per portar les primeres matèries comprades a Barcelona.

Durant la guerra civil va ser impossible adquirir matèria primera i la fàbrica es va veure obligada a abandonar la seva activitat comercial, que es va tornar a reprendre a partir del 18 de març de 1939.

Passada la guerra civil les demandes van augmentar i resultava poc rendible que l'amo només anés un cop al mes a Barcelona ja que el gènere s'acabava aviat i s'havia d'esperar molt de temps per tornar-lo a tenir. Llavors, el propietari d'un d'aquests magatzems, el Sr. Alié (que va ser client fins el tancament de la fàbrica) els va proposar que un viatjant, el Sr. Emilio Quer, que cada dia visitava els majoristes de merceria de Barcelona, els fes de representant. Com que hi havia molta confiança entre el viatjant i els majoristes, era el viatjant qui anava a mirar el prestatge on tenien els productes de la fàbrica i ell mateix enviava per correu les comandes segons el que veia que faltava. Els recaders seguien portant el gènere a Barcelona dos cops per setmana.

Ja a l'any 1942, la fàbrica va augmentar la producció, i això va suposar un augment de vendes. Els magatzems de Catalunya, però, ja estaven tots coberts. En vista d'aquest fet, van contractar un representant a València, el Sr. Ernesto Cardona, que visitava els majoristes de merceria valencians i a partir d'allà ja distribuïen els productes per tot València. Els paquets que havien d'anar a València eren portats pel mateix recader fins a Barcelona i allà unes agències de transport s'encarregaven de fer-los arribar a València. En veure els resultats satisfactoris d'aquest representant a València, al cap d'uns aproximadament quatre o cinc anys es va augmentar el nombre de representants a tot Espanya. N'hi havia a Barcelona, a València, a Sevilla, a Madrid, a Ciudad Real, a La Coruña i a Canàries. L'enviament del gènere seguia el mateix procés que a València.

L'any 1957 l'empresa passà al fill del fundador, Josep Pomés i Pont.

Fins a la dècada dels anys 50 l'únic producte que es fabricava continuava sent el galó, però en aquest moment es va veure que s'havien de buscar nous productes perquè aquest article no era suficient per mantenir totes les despeses que generava la fàbrica. Es va buscar una solució i es va creure convenient introduir un nou producte, el "tapapunts", que és una cinta amb dibuixos que poden ser infantils, motius florals... En aquesta època aquest article estava molt de moda ja que s'utilitzava per a la confecció d'articles de la llar (jocs de llit, cortines, tovalles...) i per a la confecció de les bates i davantals de les mestresses de casa. El fet d'introduir el tapapunts va comportar la compra de maquinària nova i formar a les treballadores perquè l'elaboració era molt més complicada que les simples cintes de galó. A partir d'aquest moment va augmentar en gran mesura la producció i consegüentment l'empresa va esdevenir molt més rendible.

A principis dels anys 70 la fàbrica es va submergir en una nova crisi ja que el consum del tapapunts va sofrir una davallada. Coincidint amb l'època de la transició i aprofitant que el Carnaval, després de molts anys de dictadura en els quals havia estat prohibit, tornava amb molta força, es van començar a produir cintes daurades i platejades per a la confecció de disfresses. Aquest va ser un article que va tenir molt èxit i que fins als darrers anys durant la campanya de Carnaval es venia en grans quantitats. Veient la gran sortida que tenien aquests productes, també es van fer tapapunts destinats a les disfresses.

Quan la fàbrica va passar a mans del fill de Josep Pomés i Pont, Josep Pomés Noguera, es van introduir en el mercat de la confecció. És a dir, a part de vendre a majoristes de merceria, també venien directament a tallers de confecció, tant de teixit de roba com de gènere de punt. Aquest canvi fou degut a que cada vegada es cosia menys a casa i, per tant, va baixar molt la venda a les merceries. La societat compra la roba ja feta. La venda es feia directament, sense representants. Josep Pomés anava a veure els diferents confeccionistes d'Espanya i els ensenyava diferents productes perquè ells tinguessin una idea dels articles que es podien fabricar. Els confeccionistes, a partir d'aquests articles, demanaven el producte concret que desitjaven per correu, telèfon o fax i la fàbrica s'adaptava a les seves necessitats. A partir de l'any 2000 es van anar substituint els recaders per les agències que transporten directament el gènere de la fàbrica al client com MRW, SEUR... perquè cada vegada era més important la rapidesa del servei i a través d'aquestes agències en menys de 24 hores podien tenir els productes a qualsevol punt de la península.

A la dècada dels 90 el gènere de la fàbrica es va introduir a un nou i potent mercat: Mèxic. Això es va fer a través del COPCA¹², òrgan oficial de la Generalitat que té com a funció que les petites i mitjanes empreses puguin exportar mitjançant diferents oficines repartides per diversos països. El procés va ser el següent: Josep Pomés va enviar mostres al COPCA de Barcelona, i aquest les va enviar a Mèxic. Un cop les mostres van ser a Mèxic, es va fer un estudi de mercat per veure si era possible i rendible vendre el gènere. L'estudi va concloure que les condicions eren favorables ja que en aquest país els tapapunts estaven molt de moda. Josep Pomés va anar a Mèxic i juntament amb el Sr. Genaro, que havia realitzat l'estudi, van anar a veure els possibles futurs clients. Finalment van pactar amb un distribuïdor, *Confecciones Santa Susana*, que vendria els productes per tot Mèxic, tant als confeccionistes com als majoristes de merceria. Aquest distribuïdor passava les comandes per fax i els enviaments es feien mitjançant agències de transport internacional. Un recader s'encarregava de transportar els paquets des de Santa Coloma fins a les agències de Barcelona. Això

12. Consorci de Promoció Comercial de Catalunya.

va durar quatre anys i després es va deixar de vendre a Mèxic per la distància. Això comportava que els enviaments eren molt cars i no sortien a compte i per problemes burocràtics els paquets es quedaven a les duanes.

Un cop acabada aquesta etapa es va intentar obrir mercat a Itàlia perquè es va pensar que en estar dins de la comunitat europea no tindrien tants problemes en l'enviament dels productes. Mitjançant el COPCA es va aconseguir vendre a un distribuïdor que repartia els productes per una bona part d'Itàlia, tant als majoristes de merceria com als confeccionistes. La venda a Itàlia va durar dos anys perquè hi havia molts problemes a l'hora de cobrar.

Durant els últims 20 anys la fita va ser poder introduir-se al mercat exterior però no va ser possible. Es va arribar a la conclusió que l'estructura de la fàbrica no ho permetia ja que es necessitava una persona amb dedicació exclusiva a l'exportació i que tingués disponibilitat per viatjar constantment per donar a conèixer els articles i entrar en nous mercats. El cost econòmic era molt elevat i la facturació de la fàbrica no podia absorbir aquesta despesa. Tot i així, no es va deixar mai d'intentar-ho i es van anar buscant diferents maneres de fer-ho possible. L'any 2004 es va col·laborar amb l'empresa *Villaronga Passamaneries* per mirar si unint els esforços de totes dues es podia aconseguir. Aquesta empresa es dedica a la fabricació de passamaneria que són articles que van destinats als mateixos usuaris que els de la nostra empresa, però que no es feien competència perquè són productes diferents. Es va buscar un comercial, el Sr. Samy Hamila, perquè vengués els productes de les dues empreses. Es van aconseguir clients principalment a Anglaterra i França però finalment aquests es van anar perdent degut a la falta d'interès per part del Sr. Samy Hamila. Un altre intent es va fer l'any 2008 quan diferents indústries del sector tèxtil de Catalunya, entre elles la nostra, es van unir amb l'objectiu de finançar conjuntament estades en fires a París, Itàlia... Es feia un estand conjunt en el qual cada empresa donava a conèixer el seu producte. Va semblar que aquesta iniciativa podia tenir èxit però en arribar la crisi econòmica actual les empreses van anar retirant-se d'aquest projecte i finalment es va dissoldre.

La crisi en el sector tèxtil es va veure agreujada pel fet que arribava molt producte fabricat a Xina. Els productes de Catalunya no podien competir amb preu ja que la mà d'obra de Xina era molt més barata. Això feia que molts confeccionistes importessin directament la roba ja acabada de Xina o bé que fabriquessin en aquell país.

Els darrers anys es continuava venent a majoristes com Casa Alié, Castelltort, Comercial Jacinto Parera..., però cada vegada més a confeccionistes. Alguns d'ells eren Mango, Olga Santoni, Naulover, Paul Nuñez,... però el més important era INDITEX (Zara). Degut a les seves grans dimensions hi havia un representant, el Sr. Carlos Conde, que es dedicava exclusivament a aquesta firma que es troba a La Corunya.

La resta de confeccionistes, més propers, eren visitats personalment per la responsable del sector comercial, Sílvia Pomés, filla de Josep Pomés Noguera. Les comandes s'enviaven per correu electrònic o per telèfon i el transport dels paquets es realitzava tot mitjançant les agències, que passaven cada dia i en 24 hores portaven els productes a qualsevol lloc de la península ibèrica. Pagant un suplement podien situar el paquet al seu destí en 10 hores, cosa que permetia una gran agilitat ja que moltes vegades la rapidesa en el subministrament era el que permetia poder agafar una comanda.

Així doncs, en aquests 90 anys d'història de la fàbrica de Josep Pomés, l'evolució en els mercats es va notar especialment en tres aspectes. Primer, es va passar de vendre als majoristes (i aquests ja ho distribuïen a la resta d'Espanya) a vendre també als confeccionistes ja que era una manera d'apropar més els productes al seu destinatari final. Quan la venda era a majoristes sempre es basava en els productes estàndards que la fàbrica tenia en mostraris, en canvi, quan la venda era a confeccionistes eren ells els que enviaven el producte que desitjaven i la fàbrica s'adaptava a les seves necessitats. En segon lloc, va anar evolucionant la manera de fer les comandes al mateix temps que va anar evolucionant la tecnologia ja que es va passar de rebre les comandes per carta a rebre-les de forma immediata per e-mail. Finalment, es va guanyar molt quant a l'enviament dels paquets passant dels recaders a les agències que eren molt més ràpides i permetien fer enviaments a tot Espanya diàriament.

TESTIMONIS

En aquest apartat recullo el relat de tres dones que durant molts anys van estar vinculades a la fàbrica. Cada una pertany a una època ben diferenciada, fet que m'ha ajudat a comprendre millor cada una de les etapes. La senyora Maria Aubia va començar a treballar a la fàbrica l'any 1935 i es va jubilar degut al pla de reestructuració l'any 1974, la senyora Rosalia Inglès va treballar des del 1959 fins al 2000 i, finalment, la senyora Trini López va començar a treballar el 4 de setembre del 1987 i hi va treballar fins que la fàbrica va tancar.

Maria Aubia

La senyora Maria Aubia té 94 anys però té una memòria privilegiada; és capaç de recordar les vivències de fa més de 80 anys i explicar-les com si les estigués vivint.

La vaig anar a visitar a la residència Nostra Senyora del Carme de Santa Coloma de Queralt. La vaig trobar a la seva habitació on em va rebre amb

una gran alegria i ganes d'explicar-me la seva experiència. Només començar a parlar amb ella ja em vaig adonar de com d'agradable havia estat la seva estada a la fàbrica. Cal dir que la Maria és una persona amb ganes de viure, així ho mostra la seva actitud positiva, li agrada molt escriure i ho ha demostrat amb la publicació fa cinc anys del llibre *Dones. La força del silenci* i en l'actualitat escriu poesia.

Recorda que va entrar a treballar quan tenia 14 anys i un mes. Malgrat tots els anys que han passat, moltes vegades somia que encara hi treballa. Va començar a treballar a la Fàbrica Nova del carrer Indústria. Té un gran record del Sr. Josep Pomés Valls: “No renyava mai a ningú, sempre ens deia: “Feu-ho ben polidet”, però mai ens feia córrer per acabar una feina”. Una altra qualitat que recorda del Sr. Pomés és que sempre contractava a tothom que li ho demanava, no tenia mai un “no” per a ningú: “Aquesta perquè és filla d’una veïna, aquesta perquè canta al cor, aquesta perquè s’ha quedat vídua... i preguntàvem: –Quina feina faran? I ell ens deia: “Ja ho veurem, alguna cosa o altra faran””. També recorda que cada 18 de juliol l’amo preparava un sopar per les treballadores i alguna vegada les havia portat amb un camió a la platja. Tenia molt bona relació amb les treballadores, tant que fins i tot una vegada que la Maria va estar malalta amb tifus i ningú l’anava a veure per por de contagiar-se, ell la visitava tot sovint.

Al principi treballaven dissabte al matí i si hi havia molta feina feien hores extres: entraven a treballar una hora abans. Després la jornada ja va quedar reduïda fins al divendres a la tarda. Quan hi havia fires, tres vegades l’any, només treballaven al matí. Quan la Maria va tenir la seva filla va tenir vuit setmanes de baixa maternal i després ja es va reincorporar.

Després d’haver fet d’aprenenta, la seva feina era la d’empaquetar els paquets que després el recader portava cap a Barcelona. Principalment es venien peces de galó i tapapunts. Les peces de galó recorda que es feien de 20 metres si anaven a València i de 18 metres si anaven a Barcelona. Així com els últims anys el gènere es posava dins de caixes de cartró, abans s’embolicava amb paper d’embalatge i si havia d’anar molt lluny demanaven al fuster que els fes uns llistons per a què el gènere quedés més protegit. Degut a que ella es cuidava de posar les etiquetes amb l’adreça damunt dels paquets, quan anava a Barcelona es situava al carrer on era mitjançant les merceries que hi havia en aquell carrer.

A part de fer paquets també es cuidava de fer les peces de galó, que es feien a mà. Aquest procés el feien entre dues persones: una feia les peces

i l'altra les empaquetava. Perquè la feina no fos tan pesada s'anaven tornant en tornos de matí i de tarda.

Em va sorprendre comprovar com encara era capaç de recordar cada número del color de la carta de galó amb el color corresponent, per exemple, el número 101 era el color lila, el número 120 era el color vermell i així amb tots els 80 colors de la carta.

Quan hi va haver el pla de reestructuració la Maria va ser una de les treballadores que va ser indemnitzada i en aquell moment va deixar de treballar.

Rosalia Inglès

Va començar a treballar a l'edat de 16 anys i pel que m'ha explicat és una de les persones que ha viscut més intensament l'evolució de la fàbrica ja que en el moment en què va a començar a treballar només es fabricava galó i hi havia uns telers molt simples i ha vist com han anat evolucionant els productes i consegüentment la maquinària.

De la seva primera etapa recorda que hi havia molta gent i que moltes treballadores anaven a passar l'estona perquè no hi havia feina per a tothom i això donava lloc a que hi haguessin petits enfrontaments entre les més grans. Ella era jove i no entenia perquè les treballadores grans sempre es queixaven. Amb els anys ha arribat a la conclusió que tenien poca feina.

Quan ella va començar feia de canonera i les treballadores amb més experiència eren les que teixien. En un principi només teixien galó i aquest principalment era blanc o negre. El blanc el feien a la temporada d'estiu i era més fàcil de fer i el negre a la temporada d'hivern. Recorda que l'hora de repartir els fils blancs o negres a les teixidores també era motiu d'enveges. Les que no teixien havien d'anar a la font a buscar aigua ja que no hi havia aigua corrent.

En el moment que va arribar la crisi amb el galó i es van comprar nous telers per fabricar tapapunts hi va haver una revolució entre les treballadores perquè el sistema era molt més complicat i ningú es veia en cor d'aprendre a fer anar aquests telers. En aquell moment l'amo, el Sr. Josep Pomés Pont, li va encarregar a ella ja que era de les més joves i va creure que li seria més fàcil aprendre-ho. Des d'aquell moment va passar a ser teixidora i va continuar amb aquest ofici fins que es va jubilar. En aquesta etapa hi havia menys gent i més feina i, per tant, les treballadores no tenien temps per criticar-se entre elles, en tot cas es queixaven perquè no els hi sortia la feina.

A partir del pla de reestructuració recorda com es van introduir els telers d'agulla i que van suposar un canvi espectacular en l'organització de la fàbrica perquè només hi havia teixidores i les que plegaven el gènere. Com a anècdota del pla de reestructuració recorda el dia en que van trinxar els telers antics i del greu que li va saber perquè un dels telers que van destruir l'havia estrenat ella. “Em semblava que els cops de martell me'ls donessin a mi”.

La introducció de les cintes daurades va suposar un altre canvi en l'estructura de la fàbrica. Tot l'any tres telers teixien aquestes cintes i es venien principalment des del mes de desembre fins que s'acabava el Carnaval. “Cada any estàvem pendents de quan queia el Carnaval perquè si queia a prop de les festes de Nadal, la campanya no era tan bona, en canvi, si queia lluny s'incrementava molt la venda”.

Segons ella l'evolució de la fàbrica ha anat molt lligada primer a la venda dels productes en merceries, en l'època que la gent anava a comprar les peces de vestir a les modistes, i després, a la venda dels productes per a confecció. Creu que la crisi potser tornarà a variar la manera de comprar i ella s'ha adonat que en els grans magatzems hi tornen a haver moltes botigues que arreglen roba, i això pot ser una manera de tornar a reactivar la venda en merceries.

La Rosalia té molt bon record de la seva estada a la fàbrica i es va jubilar als 58 anys i mig per motius familiars.

Trini López

Vaig anar a veure la Trini a la fàbrica un dia a la tarda. La vaig trobar plegant una cinta de cotó amb un repunt de polièster. Em va comentar que la seva feina era la de plegadora i també era teixidora. En aquells moments, com que hi havia poques treballadores, totes sabien fer més d'una feina a diferència d'abans en què cada una estava especialitzada.

Recorda que quan va arribar a la fàbrica, l'any 1987, la Rosalia Inglès va ser qui li va ensenyar a teixir i, com a anècdota, recorda que va estar tot un dia per aprendre a fer el nus de teixidor (nus per ajuntar els fils).

Segons ella, el canvi més significatiu durant els anys que va treballar a la fàbrica va ser la rapidesa amb què s'havia de fer i entregar el gènere. “Ara tot ho volen ràpid”. Quan ella va començar a treballar a la fàbrica principalment es venien articles que hi havia en estoc: tapapunts, galó, viu i cintes de Carnaval. En canvi en els últims anys es treballava sobre comanda. “El client ens envia una mostra i a partir d'aquí li fem la cinta exacta. Quan jo vaig començar

a treballar, els telers sempre feien la mateixa cinta, en canvi ara pot ser que en una setmana el mateix teler faci tres cintes diferents, per tant, hem hagut de fer tres canvis”. Un dels canvis més positius per ella va ser l’horari. Quan va començar treballaven de les vuit del matí fins a les set de la tarda parant dues hores per dinar i després, quan va tenir el seu fill, va demanar treballar de les set del matí a les sis de la tarda.

La Trini comentava que es trobava molt a gust a la fàbrica i que considerava que la relació entre tots era com si fossin una família. Considerava la fàbrica gairebé com si fos seva. “Procuro que tot surti bé ja que això suposa un bé per a mi també”.

Referències bibliogràfiques

- Revista de Jakob Müller AG Frick (CH-5070 Frick Switzerland)
- www.revista.unam.mx/vol.9/num11/art93/int93.htm (Revista Digital Universitària. *La evolució tecnològica del telar*. Volum 9. Número 11)
- www.enciclopèdia.cat
- www.viquipèdia.cat
- Arxiu de l’Associació Cultural Baixa Segarra
- Arxiu familiar de la fàbrica

ANNEXOS

Annex 1.

Semana del 24 al 30 de Mayo 1965 5

Nom	H.M.	Salda	Hora	Continuació	Gen. Salda	Planis	7. Salda	
Sagunya	41-4				87'20	65'30	345'80	498 30
Uampuz	"				87'20	65'30	345'80	498 30
Andreu	"				87'20	65'30	345'80	498 30
Sagunya	40-3	55'44	28' 10'40		90'90	65'30	269'70	403 70
Montaner	41-4	56'7	h. 70'8"		124'00	70'50	345'80	628 70
Amisual	"	8'10'			71'30	70'50	345'80	498 -
Enomí	"	7'42			124'00	70'50	345'80	545 90
Planis	"	8'10'	h. 70'8"		124'00	70'50	345'80	640 80
Montaner	"	8'10'			71'30	70'50	345'80	498 -
Montaner	"	9'04			71'30	70'50	345'80	498 -
Sabat	"				20'00	59'30	345'80	425 10
Sagunya	"	8'070			55'40	70'50	345'80	478 70
Sabat	"	6'48			55'40	70'50	345'80	478 70
Sabat	"					59'30	345'80	405 50
Sabat	"					55'30	294 -	349 10
Montaner	"		h. 70'8"			55'30	294 -	399 70
Tomas	"					70'50	121'30	170 70
Enomí	"				100'80	97'40	621'90	684 10
Montaner	"				266'40	113'70		
								1350 -
<i>Josep Pomés</i>								4500 50

Exemple de setmana de l'any 1965. Arxiu familiar de la fàbrica

Annex 2.

CERTIFICAT DE TREBALL

Nom i cognoms del treballador *Josep Pomés Vall*
 Natural de *Sagunya de Gaià* Província o comarca *Catàlunya*
 Adreça actual *St. Nicolau n.º 6* Edat *64 anys*
 Estat *casat* Sexe *masculí* Ofici o professió *Encarregat*
 Especialtat _____
 Salari *82 ptes. mensuals* Empresa on treballa *Josep*
Pomés Vall Adreça *Industria n.º 1*
 Treballa continuament o no? *continuant*
Sagunya de Gaià 8 i 8 del 1937.
 Signatura del representant del personal i signatari de la indústria
Josep Pomés *Josep Pomés*

Accreditació del sou de l'amo. Arxiu familiar de la fàbrica

Annex 4.

Núm. de orden 738

CONTRIBUCION INDUSTRIAL

1941
CUARTO TRIMESTRE
Octubre, Noviembre y Diciembre

PROVINCIA BARCELONA MUNICIPIO SANTA COLOMA
 BASE DE POBLACION 8 TARIFA 7 SECCION _____ CLASE 1 EPIGRAFE NUMERO 57

Ha recibido de José Lluís Vallés la cantidad de _____
veinticinco cuarenta y cinco pesetas _____ céntimos, por el citado trimestre,
 al respecto de la que tiene señalada en la matrícula del corriente año, según se detalla en el recibo del primer N.º
 trimestre, por su industria de la tel. mecánica El Recaudador, 188
 A _____ de _____ de 1941. INDUSTRIA INDUSTRIAL
 Son 945 ptas. cts. Calle Patio Fuente n.º _____ Ptas. 945

ADVERTENCIAS

Al Contribuyente.

Recaudación voluntaria.—En las capitales de zona, cuarenta días en cada trimestre. En los demás pueblos, los días señalados en los itinerarios, y los diez primeros días del tercer mes de cada trimestre en las oficinas de la capital de la zona. (Art. 65 del Estatuto.)

Recaudación ejecutiva.—Con recargo del 10 por 100 desde el día 21 al último día del tercer mes de cada trimestre. Después de esta fecha, con el 20 por 100. (Artículo 67.) A todo contribuyente o persona encargada que reclame un recibo y no le fuere entregado, deberá facilitársele por el Recaudador una papeleta haciendo constar este extremo, quedando con ello exento del recargo. (Arts. 32 y 72.)

Al Recaudador.

En todo recibo cobrado con recargo se estampará inexcusablemente la fecha y la siguiente liquidación:

Importe del recibo.

Recargo por 100.

TOTAL COBRADO.....

..... a de de 1941.

El RECAUDADOR.

Núm. de orden _____

CONTRIBUCION INDUSTRIAL

1941
TERCER TRIMESTRE
Julio, Agosto y Septiembre

PROVINCIA BARCELONA MUNICIPIO SANTA COLOMA
 BASE DE POBLACION 8 TARIFA 7 SECCION _____ CLASE 1 EPIGRAFE NUMERO 57

Ha recibido de José Lluís Vallés la cantidad de _____
veinticinco cuarenta y cinco pesetas _____ céntimos, por el citado trimestre,
 al respecto de la que tiene señalada en la matrícula del corriente año, según se detalla en el recibo del primer N.º
 trimestre, por su industria de la tel. mecánica El Recaudador, 188
 A _____ de _____ de 1941. INDUSTRIA INDUSTRIAL
 Son 945 ptas. cts. Calle Patio Fuente n.º _____ Ptas. 945

Contribució industrial que es pagava l'any 1941. Arxiu familiar de la fàbrica

Annex 5.

DELEGACIÓN DE INDUSTRIA DE TARRAGONA

ACTA de comprobación y autorización de puesta en marcha

Don RAMON BOTET PALLARES, (1) AYUDANTE,
de la Delegación de Industria de Tarragona, ha reconocido en
cumplimiento de lo dispuesto en el Decreto del Ministerio de
Industria y Comercio de 8 de Septiembre de 1939, y Orden Minis-
terial de 12 de igual mes, la industria Fabricación de cintas,
establecida en SANTA COLOMA DE QUERALT, calle de Ntra Sra. de la
Merced, núm. 25 para la que Don José PONS VALLS,
había solicitado la AUTORIZACIÓN de (2) AMPLIACIÓN,
concedida por resolución de esta Delegación de Industria,
con fecha dieciocho de Diciembre de mil novecientos cincuenta y
comprobándose que la mencionada instalación consta de cuatro.
Además de la maquinaria autorizada instala un telar de cintas
de 44 piezas a la plana.

Y resultando que la instalación reconocida se adapta a los
términos de la autorización otorgada, esta Delegación de Indus-
tria AUTORIZA su puesta en marcha a los efectos contenidos en
las disposiciones antes citadas.

Tarragona, a veintidos, de Febrero,
de mil novecientos cincuenta y cinco.

El (3) AYUDANTE,
Botet

v.º b.º
El Ingeniero Jefe,
[Firma]

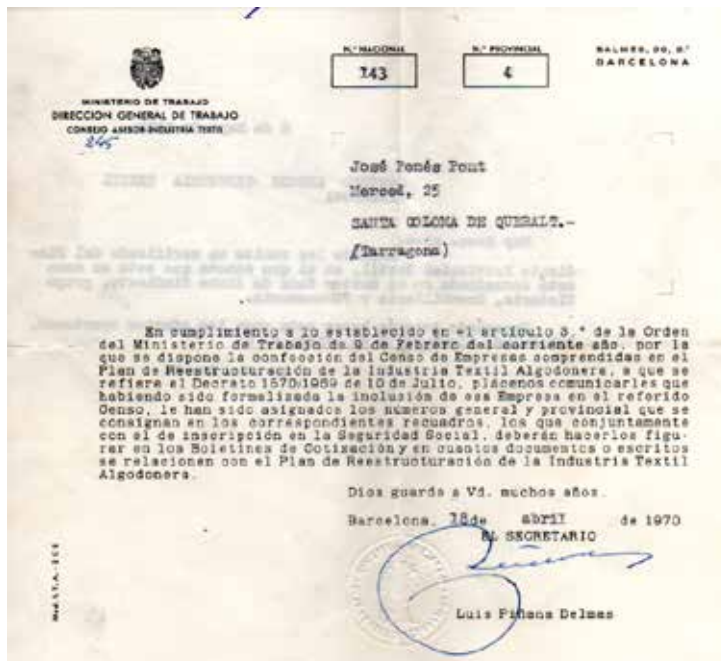

(1) Ingeniero o Ayudante.
(2) nueva industria, reparación o ampliación.
(3) resolución de esta Delegación o de quien p...

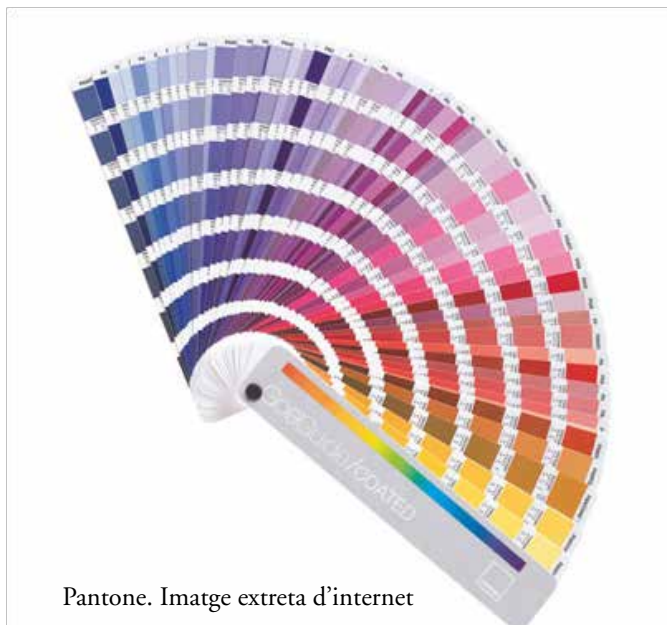
Autorització de la instal·lació d'un nou telar de cintes de 44 peces a la plana. Arxiu familiar de la fàbrica

Annex 6.

Document que verifica que es va dur a terme el pla de reestructuració de l'any 1969. Arxiu familiar de la fàbrica

Annex 7.

Annex 8.

14 Enero, 1928			
Cultura			
Rta. Cataluña, 3 Parva			
48	pagos galon especial negs 5'50	248	
24	" " " " " " " "	115'57	
		357'50	
		7'15	
		<u>350'35</u>	350'35
2%			
X Pago P. Mayo			
24			
Rta. de Jesús de S. Trinitat Carra			
Rta. Cataluña, 44 Parva			
18	pagos galon seda 7'90	70'20	
6	" " " " " " " "	15'10	
	" " " " " " " "	<u>105'30</u>	
		10	
		<u>103'20</u>	103'20
3%			
X Pago P. Mayo			
			103'20
			459'55

Comanda de l'any 1929. Arxiu familiar de la fàbrica